

Banski šolski nadzornik Andrej Rape — odhaja

V dnevnem časopisju je bila objavljena vest, da je banski šolski nadzornik tov. Andrej Rape upokojen. Po štiridesetletnem napornem, toda v vsakem pogledu plodonosnem delu zapuša aktivno delo za naše narodno šolstvo, zapuša ga kot upokojen banski šolski nadzornik. Zelo aktivna bilanca njegovega dela nam kaže, da je častno mesto banskega šolskega nadzornika, ki ga je zasedel l. 1931, v resnici tudi zaslužil.

Andrej Rape je bil rojen 30. novembra 1872. v Rafočah pri Lukovici. Tam je dovršil tudi osnovno šolo, Gimnazijo in učiteljske je obiskoval v Ljubljani, a maturiral je 1894. kot učitelj je služboval v Zalem logu

pri Železnikih, v Olševku pri Kranju, v Smedniku in Medvodah. V Ljubljano je bil premeščen l. 1907. Vedno se je odlikoval kot dober pedagog in solnik in prav zaradi tega je bil pozvan po prevratu za okrajnega šolskega nadzornika v ljubljanski okolici, nekaj let pozneje pa za mestnega šolskega nadzornika v Ljubljani. Ko je bilo izpraznjeno mesto banskega šolskega nadzornika, ni mogel biti za to mesto nihče zmogljivi kandidat nego ravno tov. Rape.

Njegovo pedagoško udejstvovanje je znano iz mnogih člankov in razprav v »Potopniku«. Sodeloval je pri izdaji »Šolskega lista«, ki je po prevratu nadomestil »Čitanko«. Sestavil je »Četrto čitanko« in sodeloval pri sestavi raznih drugih šolskih knjig. Bil je sotrudnik »Domačega ognjišča« in »Naše bodočnosti«.

Vsem nam je poznan kot odlični mladinski pisatelj. Njegova nad vse velika agilnost in zmožnost se zrcali v mladinskih knjigah, ki so izšle izpod njegovega peresa »Dance«, »Pisanica«, »Iz dni trpljenja«. V letih 1909. do 1924. je izdal osem zvezkov mladinskih spisov. Prevedel je tudi orientalske pravljice »Tisoč in ena noč«, a ves čas sodeloval pri »Zvončku« in »Glasniku PRK«. Kot zaveden član učiteljske organizacije je bil dolga leta tudi sotrudnik »Učiteljskega tovariša«.

Kot pevec in marljiv organizator je mnogo svojih sposobnosti in moči posvetil tudi Glasbeni matici in prejel za 30 letno delo diplomo častnega članstva. Bil je tudi 7 let predsednik »Glasbene Matice«.

Vse njegovo res veliko delo in vsi njegovi uspehi ga slikajo kot neumornega kulturnega delavca, ki je mnogo prispeval za dvig našega šolstva, naše mladinske literature in tudi za dvig naše stanovske zavesti. Ko odhaja mu želimo, da bi še mnogo let užival v zdravju in zadovoljstvu zasluženi pokoj.

spodarsko poročilo. Obravnava naj se v prvi polovici zborovalnega časa. Člani in zborovalci naj bodo pripravljeni za strokovno debato. Na pol in premo premišljeno delo ne bo nikoli rodilo tiste uspeha kot ga pričakujemo in ga po določenem namenu moremo zahtevati. Bolje malo, a to dobro!

4. Uspehi gospodarskih dni.

Stalež v dravski banovini izkazuje 4070 učiteljskih oseb, nezasedenih je še okrog 80 mest. S svinčnikom v roki izračunajmo gnotno silo naših gospodarskih podjetij, zadrug in društev, če bi imela vsaka za člane le polovico tega števila. To bi bila moč! Do danes je dosegla nadpolovično število članstva (računamo samo število in ne po učiteljskem staležu!) samo zadruga Učiteljska samopomoč v Ljubljani, ki ima 2570 članov. Naše največje podjetje, ponos slovenskega učiteljskega, milijonska rezerva za vse naše stanovsko gospodarstvo — Učiteljska tiskarna v Ljubljani, ima okrog 300 članov. Še slabše je pri drugih ustanovah. Učiteljski dom v Ljubljani ima okrog 200 članov nad polovico samo iz Ljubljane. Samopomoč za učiteljske otroke je zbrala okrog 250 zavarovancev, gotovo pa je, da ima učiteljstvo še dosti otrok, katerim starši ne privoščijo nekaj tisočakov za balo ali skromno opremo ob polnoletnosti.

Gospodarski dan naj ima popoln uspeh! Vsak tovariš, vsaka tovarišica naj si za se napravi gospodarski načrt, katerega bo izvajal(a) do končne in pravilne rešitve. Premisli naj: kaj mora in kaj zmora v bližnji bodočnosti. Če me tri, štiri druge nestanovske organizacije pri tem ovirajo, se bom za nekaj časa umaknil iz njih. Moja stanovska zavest in korist zahtevata, da se v prvi vrsti in ves posvetim svojim gospodarskim zahtevam. Kdo mi more kaj očitati?

Gospodarski načrt moram izvesti do konca! Denarno vprašanje je včasih precej težko, nikakor pa neresljivo. Prihranek v obliki odbitka na eni strani mi daje dobrino na drugi strani. Zmanjšani mesečni prejemki mi narekujejo omejitve pri teh ali onih izdatkih. Slab gospodar bi bil, če ne bi znal uravnovesiti dohodkov z izdatki.

Slovenski učitelj je že od nekdaj stal hrabro na braniku za svoje pravice, poštenje in čast! Vsaka doba v človeštvu ima posebne znake, vsak čas svoje zahteve. Treba je te le spoznati in — uresničiti. Danes so res težki časi! Kdo nam je pa porok, da ne pridejo še hujši? Skrbimo že zdaj, da bomo pripravljeni na nje. Če nam na naklonjena usoda obrne te neprijatelje v drugo stran, hvala jil, veselili se bomo pač lepšega sonca. V težkih časih pridobljene dobrine nam bodo ostale.

Pri izvedbi našega gospodarskega načrta naj nas vodi zdrav in prepričevalni optimizem. Visoko politiko v razdiralni obliki pustimo neresnim. Čemu se naj oziram samo na senčno stran, ko vendar vem, da jo na drugi strani božajo najlepši sončni prameni. Človeka vedrega lica in odkrite duše ima vsakdo rad, veseli se ga Bog in ljudje. Kdor ničesar ne začne, ta ne bo ničesar dosegel. Junak je ta, ki prvi zagradi, ki se bori v prednjih vrstah in ne čaka na priliko v zaledju, da se bo okoristil s tuji pridobitvami.

Človek premine, njegovo delo ostane. Pravičen zgodovinar bo ocenil naše delo in stremenje po uspehih, kakršne bomo dosegli in jih zapustili poznim rodovom. Z aktivnim udejstvovanjem v svojem stanovskem gospodarstvu si bomo učitelji sami pisali zgodovino, ki bo in mora biti častna za nas in za ves stan.

Iv. Kocijančič.

Ciril Petrovec:

Prve denarne ustanove za podporo učiteljskih pripravnikov in prvi pripravniški semenišči na Slovenskem

Ustanovitev Učiteljskega doma v Mariboru in Ljubljani me je opozorila, da sem začel pisati to razpravo. Zanimalo me je, odkod so izšle prve inicijative za pripravniške učiteljske podporne ustanove.

V l. 1846. je bil Anton Martin Slomšek celjski opat od 23. aprila do 15. junija, ko je postal labodski škof. V tem letu je ustanovil tudi »Drobtinice«. Spisal jim je »Vabilo in prošnjo« v nemškem jeziku in oboje dal natisniti na koncu l. letnika te knjige. V njem pravi: »Čisti dohodek je določen v korist učiteljske pripravnice v Celju.«

Iz tega je razvidno, da je ta sklad Slomšek ali ustanovil, ali je pa že preje obstojal, in ga je Slomšek s tem dobičkom podprl.

Sklad je oskrboval Matija Vodušek, tedanjí ravnatelj celjske glavne šole, ki ji je bila priložena tudi učiteljska pripravnica. Več o tem izvemo iz Slomškovih pisem, ki jih je objavil v arhivu za zgodovino in narodopisje kot svojo prilogo »Casopis za zgodovino in narodopisje« v Mariboru v l. 1931. in 1932. V svojem 5. pismu sprašuje Slomšek Voduška, zakaj mu je poslal hranilno knjižico celjske pripravniške sklada? Zagotavlja ga, da mu jo bo kot pravemu očetu celjskih pripravnikov vrnil, ob prvem njegovem obisku s čistimi 90 gld. za pripravničarko Zotter.

Podatke, ki sem jih prejel iz Celja, mi je oskrbel znani zgodovinar in kurat v po-

koju, tedaj pomožni uradnik v celjski opatiji g. Matija Ljuba. So zelo malenkostni, ali jih pa v Celju sploh ni. Odgovoril mi je namreč: »Kar se tiče podporna sklada za učiteljske otroke, ni ne v Orožnovi kroniki ne drugod niti najmanjše opore. Gotovo ga je ravnatelj Vodušek za svoje kandidate zasebno nabiral in ga ko je za Slomškom postal celjski opat, poslal škofu, da ta razpolaga z njim, oziroma ga izročil Voduškovemu nasledniku.«

O opatu Vodušku je treba opomniti, da je bil velik podpornik dijakov — posebno pa učiteljskih. O tem zvevo več iz l. 5., 6. in 7. štev. »Novice« v l. 1847. Prva številka tega letnika prinaša »Odrpito pismo častitemu g. Vodušku e. kr. vodju nemških šol v Celju«, kjer mu sporoča, da je isti rodoljub, ki je lani »Novice« nekemu celj. šol. pripravniku podaril, — storil isto tudi za l. 1847., le naj g. ravnatelj imenuje za to najvrednejšega.

Ravnatelj Vodušek je na to odgovoril v 5., 6. in 7. štev. »Novice« z dopisom: »Zahvala in prošnja«, kjer se najprej dobrotniku zahvaljuje in prosi za kakršnokoli dar, ker potreba je velika, ker se ljudje brigajo za vsakega dijaka bolj, kot za učit. pripravnika. Ta se mora tedaj, ko se drugi dijaki uče, preživljati večinoma z inštrukcijami in je še vesel, če jih dobi.« Svoj dopis sklene z besedami: »Naj bi se tedaj pred vsem za dobro izrejo in popolni izuk učiteljskih pripravnikov v dobro obravnavanih pripravniških oskrbelo, naj bi se jim po izgledu neprecenljivega Alojzevega pomoče za živež v času šolskega učenja podarile in naj bi se dohodki učitelju poboljšali in vse bo kmalu na boljše šlo.«

V tem Voduškovem dopisu že zasledimo zamisel pripravniškega semenišča. Od sedaj dalje se v Slomškovih pismih pripravniški sklad in pripravniško semenišče večkrat omenjata.

Skrbno na delu

Korak za korakom se bliža Učiteljski dom v Ljubljani dosegi svojega končnega smotra, da otvori v svoji novi stavbi zavod, ki bo vanj sprejemal že v začetku šol. leta 1935/36 v Ljubljani študirajočo učiteljsko dečo. Internat bo urejen tako, da bo popolnoma odgovarjal zdravstvenim in vzgojnim zahtevam. Gojenci bodo dobivali dobro in tečno hrano, pomoč pri učenju in skrbno nadzorstvo proti primerno nizki odškodnini. Zdravniki Učiteljskega doma bodo imeli popust.

Načelstvo je skrbno na delu in se posvetuje, kako naj se izvede adaptacija. Pri tem misli tudi na bodočnost, ko bo treba morebitnih prizidkov. Vse predpriprave je načelstvo izročilo izkušenemu in praktičnemu arhitektu. Posvetovalo se je o bodočih delih s tovariši — združniki, ki so dali mnogo dobrih napotkov. Na razna vprašanja pojasnjujemo, da leži kupljeno poslopje v Spodnji Šiški, Zibertova ulica 27. To je četrta ulica od pivovarne Union. Odcepi se s Celovške ceste na desno proti gorenjski progi. Od

gorenjskega kolodvora je pa druga ulica na desno. V bližini je deška in dekliška osnovna in meščanska šola v Spod. Šiški. Ob Tyrševi (Dunajski) cesti bodo v kratkem začeli graditi poslopje za III. drz. realno gimnazijo, ki bo oddaljena komaj dobrih 12 minut. Do klasične gimnazije pri Narodnem domu je 13 minut, do pošte 16 minut, kar ni posebna oddaljenost. Sicer pa moramo nuditi iz zdravstvenih vidikov otrokom dnevni sprehod, ki ga bodo imeli dijaki stanujoči v našem domu redno vsak dan. Celovška cesta je podaljšek Gosposvetske ceste, lepo urejena in tlakovana. Po njej vozi električna cestna železnica, ki jo lahko uporabljamo ob skrajno neugodnem vremenu. Postajališče je oddaljeno od doma 4 minute.

Za adaptacije in opremo ima dom še nekaj denarja, ki je deloma vezan. V nadomestilo je načelstvo poskrbelo za nekatera izdajanja, ki bodo donesla domu nekaj gotovine. Načelstvo prosi še danes učiteljstvo za sodelovanje in nekoliko dobre volje. Uspeh sigurno ne izostane.

Splošne vesti

— Svetosavska proslava je bila letos po vseh osnovnih šolah dravske banovine posebno slovesna. Ob 700 letnici smrti Sv. Save se je še bolj poudarjalo in še lepše orisalo veliko delo in ogromne zasluge prosvetitelja srbskega naroda, ustanovitelja srbske pravoslavne vere in državnika. On, ki je začel prvi širiti prosveto med narodom si je prav radi tega pridobil naslov šolskega patrona. Opaža se, da so svetosavske proslave po naših šolah od leta do leta lepše in postaja Sv. Sava tudi resnični naš šolski patron.

— Za svetosavsko tekmo je letos na filozofski fakulteti ljubljanske univerze bil razpisani tudi pedagoški tema in sicer z naslovom: »Kulturno-pedagoški pomen Slomškove knjige Blaže in Nežica v nedeljski šoli«. Uspešno obdelala sta ga ter prejela kraljevo nagrado g. Vinko Brumen in uršulinka M. Klementina Kastelic. Prav posebno je uspel obsejni, ob virih bogato dokumentirani izdelek, ki ga je predložil g. Brumen iz Salovec pri Središču, absolvent mariborskega učiteljskega.

— Darujte za spomenik blagopokojnega Viteškega kralja Aleksandra I. Zedinitelja. Pisarna odbora za spomenik je razposlala na vsa društva in ustanove posebne prošnje za prispevke. Tudi na šole so prišle posebne prošnje za nabiranje. — Priporočamo vsemu učiteljstvu, da čim agilnejše sodeluje pri tej velevažni nabiralni akciji in tudi samo po svojih močeh prispeva za spomenik. Vsakdo naj daruje! Tekma pri tem nabiranju naj izpričuje najgloblja čustva, ki smo jih gojili do blagopokojnega kralja mučenika. — Vsa potrebna navodila se dobe v pisarni odbora v Ljubljani — Gledališka ulica, palača Trboveljske premogokopne družbe, IV. nadstropje, telefon št. 39-53.

POŠLJITE PRISPEVKE ZA POLE, KI SO JIH PODPISALI UČENCI NARODNIH ŠOL. DOSLEJ NI PORAVNALO PRISPEVKOV ŠE 200 ŠOL.

— Poljski »Głos Nauczycielski« (Učiteljski glas) prinaša članke iz »Učit. tovariša«. — »Głos Nauczycielski« je v svoji 15. številki z dne 15. decembra 1934. prinesel daljši članek pod naslovom »Z nauczycielskiej prasy jugoslawiankiej« (Iz jugoslawanskega učiteljskega časopisa), v katerem člankar B. Gluchowski poroča o 14. učiteljski skupščini, ki je bila v Beogradu in na kateri je bil izvoljen

za predsednika tov. Ivan Dimnik. Posebno hvali agilnost slovenskega učiteljstva ki ima že svoje učiteljske domove v Mariboru in po 40 letih tudi — v Ljubljani, gradi se pa že dom ob naši lepi Adriji. Nato omenja mladinski organizaciji P. R. K. in Pomladke Jadranske straže, posebno pa podčrtava važnost »Mladinske matice«, ki je izdala v sedmih letih že 610.000 izvodov dobrih knjižnih del. Pisec omenja tudi učiteljske lige, ki so bile ustanovljene, da navežejo tesnejše stike z bratskimi narodi. Nazadnje omenja še potovanje slovenskega učiteljstva na grob Viteškega kralja Aleksandra I. Zedinitelja. — Opomba: B. Gluchowski je esperantist, z vne- mo pa studira tudi slovenščino. Z mano se je seznanil potom esperanta. Iz »Učit. tovariša« prevaja s slovarjem v roki kakor mi je pred kratkim priznal. — Onim, ki bi radi sodelovali v učiteljskih ligah, pa jim primanjkuje znanje jezikov, toplo priporočam učenje esperanta, ki je za vsakega izobraženca prava igrača. Seveda brez učenja se tudi esperanto ne da priučiti. Kdor bi se hotel priučiti »esperantu«, naj se obrne na: Jezikovno dopisno šolo, Jesenice-Fužine. Za odgovor naj se priloži znamka. Golobič Peter.

— Odlikovanje. Glavni odbor društva Rdeči križ v Beogradu je odlikoval tri člane občinskega odbora društva Rdeči križ v Guštanju s srebrno kolajno in sicer: Kotnik Eno, učiteljico v Guštanju, Simon Rudolfa, šolskega upravitelja na Tolstem vrhu pri Guštanju. Iskreno čestitamo.

— Polletno poročilo o delovanju Pomladke Rdečega križa. Ker so poslali nekateri šolski odbori polletno poročilo o delovanju Pomladke na svoji šoli, drugi pa zahtevajo, naj jim sekcijska pošlje tiskovine za to poročilo, si dovoljujemo opozoriti vse šolske odbore PRK na čl. 8. pravilnika PRK in pa na okrožnico z dne 31. avgusta 1934, P. št. 2289, iz katere je razvidno, da se predlagajo letna poročila o delovanju Pomladke Rdečega križa samo ob zaključku šolskega leta in ne več polletno. Sekcijska PRK.

— Načelstvo Učiteljskega doma v Ljubljani obvešča s tem vse tovariše in tovarišice, ki študirajo svoje otroke v Ljubljani, da bo otvorilo s 1. septembrom t. l. v svojem domu internat. Vanj bo sprejemalo predvidoma dečke in dečlice predvsem iz učiteljskih vrst. Javite pravočasno podatke. Cene zmerne, hrana tečna in izdatna, strogo nadzorstvo, pomoč pri učenju. Naslov: Frančiškanska 6.

V 17. pismu sporoča Slomšek Vodušku, da je hranilne knjižice učiteljskih pripravnikov v Celju prevzel v varstvo kanonik Wiery.

V tem je nastopilo 1848. leto. V »Novicah« se tega leta pojavi med drugimi dopisi tudi oni znanega dobrotnika ljubljanskih revežev dr. Jožefa Orla. Omenjam ga zato, ker zasledimo v njem Voduškovu zamisel pripravniškega semenišča. Pravi namreč med drugim: »Kakor imamo duhovščino in Alojzeve v Ljubljani, tako bi bilo potrebno, ko bi naš mistiljivi knez (tu misli škofa Antona Wolfa) nekoliko tacihi pripravnikov v Alojzevi vzeti blagovolili. Lepšega daru bi svojemu narodu ne mogli podeliti.«

V l. 1848. piše Slomšek Vodušku radi knjige »Mali Blaže«, ki jo je spisal celjski učitelj Janez Kranjc in namenil njen čisti dobiček pripravniškemu skladu. Prosil ga je, naj se z ravnateljem celjske pripravnice pogaja radi odstopa založniške pravice in s pisateljem pa radi skrajšanja knjige.

V 49. pismu omenja Slomšek Vodušku, da je pripravniški sklad v Celju prejel zopet 100 gld.

Važno je 55. Slomškovo pismo Vodušku pisano l. 1851., kjer se zavzema l. zato, naj država plača poročene učitelje tako, da bodo mogli stanu primerno živeti, ali naj pa prepusti šolstvo kakemu menikemu redu.

2. V tem pismu graja vlado, ki dopušča v Celju učit. pripravnico z dvoletno v Mariboru pa z enoletno učno dobo. Tako, da je Maribor odvezal Celju vse učit. pripravničke. V tem odstavku pravi tudi Slomšek: »Pred takovimi pripravniškimi semenišči — reši nas o Gospod. Uvidevam, da je potreba osnovno šolstvo podpirati, spoznavam svojo dolžnost in bi bil pripravljen po svojih majhnih močeh se žrtvovati, vendar, če naj ne nudi osnovna šola cerkvi boljše bodočnosti,

kot na novo organizirane gimnazije, potem hranimo svoje moči za cerkvene zavode. — Iz vsega si nasvet lahko sam posameš. Sklad za učiteljske pripravnike je na razpolago.

V tem pismu je Slomšek pokazal, da ni bil Voduškov in Rudmašev mnenja, ki sta se oba za taka semenišča zavzemala. Slomšek je bil pa naravnost proti — zakaj. Besede: »...potem hranimo moči za verske zavode,« so nam pojasnilo. Slomšek je doživel reformo srednjih šol, ki sta jo izvršila ministerjalni svetnik Franc Exner in po njem iz Berlina poklicani rektor Bonitz — po revoluciji l. 1848. Slomšek je opazil, da sta reformatorja skušala spraviti srednjo šolo kolikor mogoče izpod duhovniškega nadzorstva, a država naj bi prevzela tudi učit. pripravnice in ljudske šole. Bil pa ni polovičar. Zamislil si je učiteljske s semeniščem za učiteljske pripravnike — oboje združeno pod enim vodstvom in v enem posloju, kot cerkveni zavod z enotno vzgojo. Zato se mu je zdelo semenišče samo brez istočasnega učiteljskega nepotrebnost.

Precej samostojnosti je pa pokazal opat Vodušek, ki je ustanovil v Celju tako semenišče. Enako je storil tudi Simon Rudmaš, ki je bil iz Trsta imenovan za deželnega šolskega svetovatelja za Koroško v Celovec.

O teh dveh semeniščih sta poročala avstrijska učit. časopisa: »Der österreichische Schulfreund« in »Der österreichische Schulbote« iz l. 1852. Celovski Einspielerjev »Šolski Prijatelj«, naš prvi učiteljski časopis, je isto leto priobčil dobesedno njuno prestavo v slovensčini na str. 312., kjer pravi, da je opat Vodušek v Celju v opatiji (župnišču) »posebno izbo napravil v kateri stojijo tri postelje, omarji in mize, zraven še tudi en klavir. Ta izba je pripravljena vsako leto za tri šolske pripravnike.«